

Madaras, gan Bārbalas darbiem raksturīga meditātīva noskaņa un muzikalitāte, kas smelta gan dziļā dabas vērojumā, gan cilvēka emocionālā pārdzīvojuma transformācijas pieredzē. Savā ziņā šos jaunrades meklējumus varētu raksturot arī kā latviešu mūsdienu klasiskās mūzikas vizuālo pavadījumu – mūzikas, kādu rada Ēriks Ešenvalds, Pēteris Vasks, Rihards Zaļupe, arī Arvo Perts un Filips Glāss. Klusums, kas pamatā iznes katra nopietna mākslas darba vēstījumu, šajā gadījumā varētu tikt uztverts arī kā mūzikas klātbūtnes turpinājums.

Atzinību pelnījis arī izstādes profesionāli skaidrais un dinamiski izjustais iekārtojums (Mākslinieku nama vadītāja un kuratore Agnese Bule). Līdzsvars, kādā izdevies apvienot ne tikai abus atšķirīgos materiālus, bet arī abu mākslinieču savdabīgos rokrakstus, liek atcerēties to, ka augšup bebisēs vērstais skatiens un drosme ielūkoties bezdibeņa dziļēs var izrādīties viens un tas pats.

Andrejs Ģermanis

Krāsas skanējums

Herberta Siliņa 90. gadu un Ēriks Gulbes 100. gadu jubilejas izstāde „Pie dzīvot krāsu”
Tukuma muzejs
30.07.–25.09.2016.

Tukuma muzejs turpina pagājušajā gadā iedibināto tradīciju apbētas, jau latviešu mākslas klasikā ierindojamas mākslas vērtības kopējā izstādē savietot ar tām jaunajām iezīmēm, ko vizuālajā mākslā ienes jaunākā mākslinieku paaudze. Šajā gadījumā līdzās krāsu ziņā drosmīgo vecmeistaru gleznām muzeja mazajā zālē varējās skatīt veiksmīgi izvēlētu kaimiņu – jaunās mākslinieces Kristīnes Kutepovas instalāciju „Ilūzija”, kas pierādīja gan atšķirīgumu, gan paralēlismu šo trīs autoru sniegtā. Telpiskajā instalācijā arī bija uzsvērts krāsas spēks, kas ir pats būtiskākais Ēriks Gulbes un Herberta Siliņa glezniecībā. Ekspozīcijas autori aicināja skatītājus ieklausīties arī komponista Artūra Kutepova mūzikā, kas skanēja izstādē.

Ēriks Gulbe (1916–2003) bērību un jaunību pavadījis Tukuma pusē Irlavā, tādēļ sevi pamatoti uzskatīja par Tukuma novadnieci un līdz mūža beigām piedalījās novadnieku izstādēs. Viņas mākslinieciskais mantojums galvenokārt iegūlis Nacionālā mākslas muzeja, Latvijas Mākslinieku savienības muzeja, Tukuma muzeja un Latvijas Valsts arhīva fondos. Krāsa, faktūra, kontrasti ir Ēriks Gulbes mākslinieciskā temperamenta atspulgi. Izstādē bija

Herberts Siliņš
„Saules riets Tukumā”
Audekls, eļļa
110 x 110 cm
1980

Foto: Valdis Jansons

eksponēti darbi, kas ir Nacionālā mākslas muzeja un Tukuma muzeja īpašumā.

Toreizējās mākslas dzīves īpatnējo apstākļu dēļ Ēriks Gulbe izstādēs sāka piedalīties vēl, bet 70. gados viņas glezniecība uzmirzdēja ar pārsteidzošu gatavību un oriģinalitāti. Mākslinieces atvērtība dabai, krāsziedam, emocijām, viņas nevēlēšanās pakļauties kanoniem un rutīnai vainagojās ar virkni ainavu un figurālā žanra darbu („Ceļš uz jūru”, 1974; „Pie Daugavas”, 70. gadi; „Saulē”, 1973; „Bridinājums”, 1989; „Rudens nakts”, 1999; „Vientuļais soliņš”, 2000). Vairākos darbos māksliniece ietiekusies abstraktās mākslas robežās, pievienojot tiem lakonisko paskaidrojumu „Bez nosaukuma”.

Tukuma muzeja divās patvēris Ēriks Gulbes gleznas it cieši sadzīvoja ar Herberta Siliņa (1926–2001) arī temperamētīgo krāsu mākslu. Tukumnieki mīl savus korifejus. Leonīds Āriņš, Ansis Artums, Herberts Siliņš, Alberts Pauliņš – tie ir mākslinieku vārdi, kas kaut kādā veidā saistās ar to īpašo un neatkārtojamo mākslā, ko skatītāji atrod Tukumā.

Herberta Siliņa ceļš uz mākslu ir bijis visai patstāvīgs. Viņš mēdza atkārtot, ka par savu isto un varbūt pat vienīgo skolotāju uzskata pats sevi. Ainavās Siliņš nebaidījās no lieliem formātiem – kas laikā, kad viņš uzsāka mākslinieka gaitas, bija neierasti. Arī krāsu izvēlē viņš bija maksimalists (mažorists), visai maz uzmanības veltot toņu niansēm. Pašpārlicinātība, kuras trūkumu nu gan Siliņam nevarēja pārnest, kopā ar talantu viņam līdzēja iekarot pienācīgu vietu latviešu mākslas ainā un iziet plašākās auditorijās.

Ekspozīcijas veidotāji no Latvijas Nacionālā mākslas muzeja un Tukuma muzeja fondiem bija izvēlējušies autora gleznas no 70., 80. un 90. gadiem. Herberts Siliņš bieži vien kādai tēmai veltīja veselus gleznu ciklus – piemēram, slavenajiem Tukuma ziedošajiem dār-

ziem. Viena no šī cikla gleznām ir „Saules riets Tukumā” (1980) ar bagātu silto toņu spektru. Baltos, sārtos, koši sarkanos un kobaltzilzaļos toņus mākslinieks izšķērdīgi lietojis gleznā „Ziedi dārzā” (1979). Citu gleznu ciklu pārstāv 1992. gada darbs „Mana darbnīca”, bet ceļojumu iespaidā radušās mākslinieka gleznas ar arhitektūras motīviem, kurās dominē balti un ķieģeļsarkani laukumi – mūri un dakstiņu jūti, piemēram, „Pils pie Adrijas jūras” (1979). Herbertam Siliņam, protams, ir košs, atpazīstams mākslinieciskais rokraksts, ko viņš rādījis dažādās variācijās, arī tumši dramatiskās „Lietaina diena”, 1989), bet viens no eksponētajiem darbiem – Tukuma muzejam piederošā glezna „Ziedi un citroni” (1960) – skatītājam sniedza ieskatu mākslinieciskā rokraksta evolūcijas sākumos. Izstāde kopumā liecināja par Herbertu Siliņu kā viengabalainu personību Latvijas mākslas ainā.

Braiens Benfers (Brian Benfer)

Māris un The Merry Men*

Starptautiskā mākslas rezidence un starpdisciplinārā mākslas laboratorija „ROJA Lab”
Rojas izstāžu un radošo darbnīcu centrs
09.07.–23.07.2016.

Šovasar Rojā atzīmēja Māra Grosbaha rīkoto un vadīto pasākumu sērijas 20. gadskārtu. Gadu gaitā pasākuma formāts un nosaukums ir nedaudz mainījušies, bet pamatos ir saglabājusies tā rīkotāja uzticība divām lietām – mākslinieku iesaistei no visas pasaules un pilsētiņai, kurā viņš ir uzaudzis.

Meklējot veidu, kā nodrošināt iespēju sev un saviem studiju biedriem strādāt augu vasaru, viņš pirms 20 gadiem noorganizēja simpoziju ar nelielu raku keramikas apdedzināšanas krāsni cilvēku grupai, kas vēlējas sanākt kopā, lai radītu. Šis keramikas pasākums, kas sākumā saucās „Roja-Raku”, nodrošināja topošajiem māksliniekiem darbam piemērotu telpu tehnikas, procesu un ar keramiku saistītas informācijas apmaiņai. Notikums bija centrēts uz keramiku pat tādā mērā, ka, atklājot simpoziju, teritorijas vidū karoga mastā tika pacelta keramikas krūze, kas pasākuma noslēgumā atkal tika nolaista.

Laika gaitā papildinoties Māra pieredzei, attīstījās un mainījās arī šis pasākums. Aizsācies kā keramikas saiets, tas pamazām kļuva par pieredzes bāzi plašākai ideju un koncepciju apspriešanai. Uzmanība vairāk tika pievērsta mūsdienu mākslai, nevis tehnikai, kā arī dialogam par konceptuālu varēšanu un vidi, kas nav saistīta ar konkrētu nozari un materiālu specifiku. Visu šo laiku nemainīgas ir saglabājušās divas Māra

vēlmes – piesaistīt mazajai Latvijas zvejnieku pilsētiņai dažādu valstu māksliniekus un tuvināt tai mūsdienu mākslu.

Šīgada rezidences astoņi talantīgie un iedvesmas pilnie mākslinieki bija izvēlēti, izvērtējot 68 pieteikumus no visas pasaules. Katram no māksliniekiem bija atšķirīgs konceptuālais redzējums un materiāla estētiskā izjūta, un visi bija sanākuši kopā, lai dalītos ar savu darbu idejām, lai strādātu un eksperimentētu. Es uzsvēru šo jēdzienu apzināti, jo zinu, cik tas ir svarīgs Mārim. Eksperimenta koncepcija mūsu sarunās par laikmetīgās mākslas notikumiem, cilvēkiem un darbiem bija allaž klātesoša. Viņa iecerē šis pasākums, kas tagad saucas „ROJA Lab”, ir vieta, kur cilvēki tiek rosināti eksperimentēt, gādājot, lai vērtējuma „neveiksme” pastāvēšana būtu neiespējama. „ROJA Lab” ir kļuvis par atbalsta pilnu, no kritiskiem vērtējumiem brīvu vietu, kur cilvēki pulcējas, lai izmēģinātu jaunas lietas. Tas ir nozīmīgi, nobriestot kā māksliniekam, jo brīvība, kas piemīt jaunam māksliniekam un studentam, ar laiku – vai nu mēs to apzināmies, vai ne – tiek iekļauta kādā struktūrā. Veids, kā mēs redzam pasauli un interpretējam informāciju caur savu psihi – neatkarīgi no tā, vai tas balstīts estētiskā, materiālā vai koncepcijā –, rada paņēmieni kopumu, kā mēs skatām pasauli un izsakāmies par to, ko pētām.

Iespēja iziet ārpus savas komforta zonas un iedrošinājums kļūmes gadījumā ir brīnišķīgas lietas, kas tikai papildina „ROJA Lab” kopējo filozofiju. Šogad radītais aptvēra virkni konceptu un materiāla nianšu – sākot no tradicionāliem objektiem un materiāliem/procesiem, līdz pat jauno mediju un tehnoloģiju izmantošanai.

Džeimījs Allens (*Jamie Allen*) pētīja reģiona dažādos torņus, izceļot virziena, kartografēšanas komunikācijas un vēsturiskās jūrniecības navigācijas aspektus. Ideja darbam radās, uzzinot, ka tik svarīgos bākas torņus izmanto arī citām vajadzībām – piemēram, telekomunikāciju

antenu izvietošanai. Viņa radītā bākas torņa kopija (1 : 10) bija paredzēta pārvietošanai pilsētiņas ietvaros: pēc autora ieceres, tai bija jātiek pārvietotai mākslinieka, vietējo iedzīvotāju un viesu personīgajām navigācijas vajadzībām, lai rādītu, cik nejausa šī un jau esošo torņu suverenitāte kļūst, neraugoties uz šo objektu un to novietojuma nozīmīgumu.

Vasilija Maharadzdes (*Vasili Macharadze*) konstruētais darbs jūras krastā izmantoja infrasarkanā gaisma antenu, kas bija novietota no Pirmā pasaules kara laika saglabājušās totēmisks arhitektoniskas struktūras virsotnē. Tā ir kā pseidomūsdienīga pirātu metode, kas radīta ar nolūku maldināt kuģus, kuri meklē koordinātes, un, lai arī šī gaisma acimredzami atšķiras no tās, kas tiek lietota bākās (infrasarkano gaismu var uztvert tikai ar speciālām ierīcēm), tās nolūks ir būt par šīs navigācijas metodes mūsdienu variāciju.

Zanda Puče izmantoja paštaisītu ierakstu ierīci „zemes skaņu” dokumentēšanai, ievietojot to zemē dažādās enerģētiski piesātinātās vietās Rojas apkārtnē. Ierīce, kas galvenokārt nolasa elektromagnētiskos viļņus, bija paredzēta, lai ierakstītu reģiona skaņu diapazonu. Skaņu ieraksti tika papildināti ar grafiskām skaņu spektrogrammām un izstādīti Rojas bijušajā autoostā.

Joši Sugito (*Yoshie Sugito*) nodarbojās ar vietējā māla un citu materiālu izpēti, lai radītu diorāmas, kas atspoguļotu viņas japānisko izcelsmi, kā arī tējas ceremoniju un mūsdienu kultūras šķirisko iedabu. Joši uzskats ir: „Keramika ir materiāls, kas ir jo cieši saistīts ar mūsu ikdienas dzīvi. Bet, no otras puses, keramika var būt arī luksusa prece, kas radīta aristokrātiem” Viņas „Greisirdīgā podnieka tējas ceremonija” bija interaktīva performance ar mērķi „atbrīvot mūs no mākslas hierarhijas”. Skatītājs pabeidza mākslas darbu, izlejot pār koka skulptūru tasi šķidrās krāsas.

Gints Mālderis izlūkoja reģiona cilvēkus,

portretējot tos pēc pases / identitātes kartes parauga un un katram jautājot, kādu krāsu viņš uzskata par Rojas kvintesenci. Apkopojis variācijas, autors aizpildīja lielu režģi apņēmībā radīt jaunu „Martas Stjuartes mājas dekora krāsu katalogu”.

Igaņu duets Juhans Vihterpals (*Juhan Vihterpal*) un Kristīne Orava (*Kristin Orav*) apvienoja savu interesi par mūziku un performanci, radot lielu, trossē iekārtu piramīdu (kas bija lietojama kā mūzikas instruments). Izstādes atklāšanā abi uzstājās ar kaut ko līdzīgu rituālai dejai. Orava tajā iesaistīja pašas izveidoto keramikas objektu, kamēr Vihterpals bungoja uz eļļas mucas – līdz brīdim, kad objekts tika sasists pret blakusesošo akmeni.

Arī es, būdams šīgada rezidences dalībnieks, izveidoju objektu, kas pēta ciemata fiziskās un psiholoģiskās nogulsnes. Atlejojot betonā „negatīvu” krātera formas elementu, tad apgriezot to un novietojot tieši blakus orgīnālam, netieši tiek norādīts uz attiecībām starp indivīdu dažādajiem uzskatiem un uztveri, tajā pašā laikā atsaucoties uz izejas punktu.

Tā kā esmu gadiem ilgi piedalījies neskaitāmos līdzīgos pasākumos, varu secināt, ka „ROJA Lab” ir unikāls daudzējādā ziņā. Vietējo iedzīvotāju iesaistīšana, šo cilvēku patiesā interese un rūpes, viņu fiziskā un finansiālā piedalīšanās, kā arī Māra acimredzamā aizrautība ar šo pilsētiņu ir lietu kopums, kas raksturo šo pasākumu kā patiesi oriģinālu notikumu. Nekad iepriekš neesmu satīcis kādu, kurš vairāk lepotos ar to, kas viņš ir un no kurienes cēlies, un es varu droši teikt, ka bez Māra klātbūtnes Roja būtu pazīstama tikai kā vasaras tūrisma maršruts tiem, kuri apmeklē Latvijas lauku piejūras ciematus. Viņa saikne ar laikmetīgo mākslu un māksliniekiem ir kaut kas vairāk par tikai personīgu ienteresētību. Viņa aizrautība un ietekme mākslas jomā ir pārgājusi arī uz citām kultūras nozarēm un notikumiem, kas radīti šajā laikā. Māris bija jaunā populārā starptautiskā filmu festivāla „Rojal” dibinātājs. Viņš ir pamudinājis arī citus šajā reģionā radīt līdzīgus pasākumus – kā, piemēram, jaundibināto starptautisko arhitektoniskās vasaras skolu „TA_KA+”, kas notiek jau trešo gadu. Pateicoties Mārim, Rojā ir jausama vispārēja izpratne un atbalsts mākslai un māksliniekiem. Mākslas pasaule var tikai cerēt uz to, ka būs vairāk cilvēku ar šādu apņēmību un ietekmi, kuri spēs sniegt to, kam vajadzētu būt pieejamam arī nelielās lauku kopienās. —

Tulkojusi Anita Zabīļevska

* Autors izmanto gan vārdu, gan situāciju spēli: *The Merry Men* – tā angļu folklorā un literatūrā sauc grupu vīru un sievu, kas sekoja varonim Robinam Hudam.

Skats no Juhana Vihterpala un Kristīnes Oravas performances 2016

Foto: Zanda Puče

